

Nagykarácsony

Az idén a karácsonyi szünet februárig tart, és már novemberben elkezdődött. Akkor kezdődött, amikor az iskolazár, és akkor ér majd véget, amikor újra kinyitják a gimnáziumokat, és vissza kell költöznünk a városba. Nem volt még ilyen soha az én életemben, és talán nem is lesz: nem jobb és nem rosszabb, mint máskor, de nem ilyen szokott lenni.

Az első karácsonyi emlékem, hogy fekszem az ágyon. Öreg, diófából készült, faragott nászágy, hatalmas, mint az Alföld, kényelmesen elfér benne az összes unoka. Kint a konyhában már készül az étel, de a gyerekek közül még csak én vagyok ébren. Az ablak négyszöge világos, a szemközti háztetőn szikrázik a hó, a sarokban fenyőfa áll, és a szobában fenyőillat van. Maga a szoba sem szokványos méretű: akkora, mint egy közepes lakás. A bálteremnyi légtérbe ünnepi hangulatot permetez a túlevelek pórusain át párolgó gyanta, a díszek diszkréten csillognak a reggeli fényben. Még fönt van a fán a vékony üveghártyából fújt gölya – nem tipikus karácsonyi motívum, inkább egyedi, vagyis egyedi volt, amíg a bátyám meg nem ette. Nyilván édességnek nézte; ha belegondolunk, olyasmi, mint a szaloncukor: kívül fényes, belül biztosan édes – az első logikai műveletek szülnék néha ilyen téves következtetéseket.

Azt az éjszakát a kórház sebészetén töltöttük egy fehér csempés, félhomályos folyosón, de nagyobb baj aztán nem lett. Most viszont még ott függ a gölya a fenyőágon, és ott lóg fölötte a díszek dísze, a két félgömbből összeállított, középen fehér pánttal összefogott, pirosan tükröződő glóbusz is. Alul fehér selyemzsinór lóg ki belőle, amit ha meghúzzunk, odabenn egy kis szerkezet eljártssza a *Csendes éjt*. Hasonlóképp végezte később a zenélő dísz is, akár a gölya: valamelyikünk azt gondolta, hogy ahol zenélnek, ott embernek is kell lennie – szétszedte hát, hogy megkeresse benne a zenélő embert, és nem tudtuk később összerakni. De azon a legelső karácsonyunkon még ott volt, a zöld üvegfűben ácsorgó, piros lábú üveggölyáival együtt, elmerülve a gyantaillatban, amit lassan kiszorított a levegőből a sülő csirkemáj meg a bögrékben gőzölgő kakaó illata.

Immár közel fél évszázada töprengek azon, hogy mi volt olyan különleges azokban a karácsonyokban. Fogalmam sincs, hogy a mi mostani karácsonyaink milyenek, illetve csak azt tudom, hogy nekem milyenek: bárhogy igyekszem, nem olyanok, mint a régié – de nem is ez a lényeg, hanem az, hogy a gyerekeim milyennek érzik. Van egy fordulópont valamikor a huszadik és a harmincadik életév között, amikor egyszer csak már nem az számít, hogy mennyi örömet tudunk befogadni – mintha lenne a szívünkben egy raktár, ami addigra megtelik. A „kapni” teljességgel értelmét veszti, és az „adni” lesz a fontos, általában is, de karácsonykor különösen. Ez persze nem magyarázat semmire a gyerekekkel kapcsolatban, és nem is olyan jelentős

megfejtés, hogy érdemes legyen följegyezni valahová, egyszerűen csak így van, el kell fogadni. Viszont az is tény, hogy attól az első, talán hároméves koromból megőrzött emléktől kezdve az összes karácsonyt föl tudom idézni magamban, de az ajándékok közül most hirtelen egyet sem. Azaz mégis, nyolcadikos koromban megkaptam lemezen a *Hotel Mentholt* – tehát elég valószínű, hogy nem az ajándékokon múlik. A nagymamám biztosan kellett hozzá, és az a határszéli kisváros is, ahová minden karácsonyi szünetben elutaztunk. A nagymamámnak Szabó mama volt a neve; bámulatos ügyességgel varrt meg mindent, ami megvarrható, és egy ideig a megélhetését is a varrás biztosította, amikor a háború végén az oroszok elvitték a férjét kényszermunkára, és már csak meghalni hozták vissza. A mi családjunkban nincs túl nagy becsülete semminek, ami orosz, talán egyetlen kivétellel: van egy orosz varrógépem, családi örökség, amin most én szűkítgetem-alakítgatom a ruhákat, úgy, ahogy a nagymamámtól tanultam. Azaz csak szeretném úgy csinálni, ahogy ő, mert abból a tehetségéből, amivel ő varrt, nekem sokkal kevesebb jutott. Abból pedig, ahogyan sütött, sajnos semmi. Mindenesetre a karácsonyi ajándékaink egy része a varrógépen készült, egy másik hányada pedig a sütőben sült, és ezt mi rendjénvalónak éreztük, mert a nekünk varrott, nekünk sütött dolgokhoz még csak hasonlókat sem árultak sehol.

A nagy, ha úgy adódik, a sütésből is meg tudott volna élni, ebben biztos vagyok, sőt abban is, hogy ha a bejglisütés olimpiai sportág lenne, akkor ő lett volna a versenyszám Hosszú Katinkája. Kevés embert ismerek, aki nálam jobban szereti a bejglit, nem a megszokás, hanem a tapasztalat mondhatja velem, hogy az övé volt a legjobb. (És ha már itt tartunk: sosem érdekelt, hogy kirepedt-e a bejgli oldala; nem is hiszem, hogy bárkit, aki igazán komoly bejglikedvelő, izgatna – valószínűleg nem repedt ki, mert értett hozzá, de szerintem azt sem vettem volna észre, ha kireped, mert annyit se számított volna, mint ha egy szép lánynak összekócolja a haját a szél.) Egyszóval a nagymamám bejglije nélkül biztosan nem lett volna olyan a karácsony, de még a kakaót is olyanra tudta főzni, hogy száz közül, csukott szemmel, bármikor megismerném ma is az övét. És ugyanígy vagyok a reggelire sütött csirkemájjal is, pedig azt talán nem is lehet olyan sokféleképpen megsütni: ha jól rémlik, olajban sütötte, nem adott hozzá semmit, csak sót, és mégis: az íze itt van bennem, a számban, vagy a fejemben valahol, amit azért érzek nagy teljesítménynek – mármint az ízt, ami ennyire emlékezetes –, mert 33 éve vegetáriánus vagyok. Vagyis azóta nemhogy csirkemáját, de semmilyen húst nem ettem.

Mostanában anyám süti a bejglit, az én gyerekeim számára már az övé az etalon. A nagy két éve halt meg. Az utolsó karácsonyon bementem hozzá az otthonba (akkor már orvosi felügyeletre szorult). Nehéz volt megoldani, hogy a készülődés óráiból néhányat lecsípve meglátogassam; hosszú volt az út oda és vissza is, és legfeljebb fél órát maradhattam nála, mert hamar elfáradt, de föl sem merült, hogy ne látogassam meg. Megpuoltam neki egy narancsot, kivettem a gyógyszeres szekrényre egy betlehemi képeslapot, amit a gyerekek is aláírtak, aztán ültem az ágya mellett, fogtam a kezét, várva, hogy mikor küld majd el. És akkor előjött megint egy emlék arról, hogy mit

szerettem igazán, amikor még ő ült az én ágyam mellett: a rám szánt időt, ami valahogy végtelennek tűnt, pedig a mából visszagondolva inkább a tenivalóinak a sora volt végtelen. Azt, hogy már ki volt készítve a kedvenc bögrém, mire megérkeztem, és reggelenként mindig abba kaptam a kakaót. Hogy minden este volt meseolvasás, néha Andersen, de legtöbbször Benedek Elek, és hogy mindig lehetett kérni még egy újabb utolsó mesét, órákon keresztül is, ha kibírtuk ébren. Hogy végignézte velem és végig is magyarázta a családi fényképalbumot, minden télen újra és újra, hosszú-hosszú történeteket mesélve mozdonyvezetőkről, katonákról, postatisztekről, apácákról és más kalandos életű felmenőkről. Hogy mindig volt otthon banán, akkor is, ha nemhogy ott az északi végeken, de Budapesten se lehetett kapni. Meg hogy fényesre takarított házzal, megvetett ággyal és megfőzött ebéddel várt mindig, olyankor is, ha – még a telefon előtti időkből – váratlanul egy nappal korábban jöttünk.

Mégis, talán sosem tanultam volna meg, ha ez a mostani karácsony nem lett volna olyan, amilyen, pedig tanulgatom már egy ideje, hogy a legnagyobb érték, amit az élettől kapunk, alighanem az, ami a legértéktelebnek tűnik benne: az idő. Tudom, hogy nem mindenki érzi így, és mindenféle hobbikat meg időtöltéseket keresnek maguknak, hogy valahogy elüssék, de az enyém, ahogy fogy, egyre értékesebbé válik. És most, hogy a tér szűkebb lett, mert nem mehetünk sehova, sok mindenért kárpótol, hogy cserébe sokkal több az időnk. Vannak nehézségek, ez kétségtelen. A fiam 1500 kilométerre karácsonyozott tőlünk, és nem utazhattunk el hozzá, ő sem jöhetett haza. A lányomnak, aki most ünnepelt először nélkülünk (és a munkahelyén felütötte a fejét a vírus, így vele sem volt megoldható a találkozás) a szíve szakadt meg, hogy nem fogja látni, hogyan bontjuk ki az ajándékát; az elsőt, amit már a saját keresetéből vett nekünk. De a szenteste közös volt, hála a Skype-nak, és hosszabb, mint bármikor korábban. Délelőtt anyám még a kerítés fölött, maszkban adta át a bejglit (én is ugyanúgy a megfázás ellen újságpapírba csomagolt mikulásvirágot); bemenni nem mertem, csak álltunk a kerítés két oldalán, aztán megfordult, és apámba karolva beszaladt inkább, hogy ne lássa, amint elhajt az autó, de aztán este őket is elhozta a fa alá a képernyő, és még azt is meg tudtuk oldani, hogy mindenki lásson mindenkit Rákosmentén, Skandináviában, a Józsefvárosban és a Velencei-tónál: én is láttam a lányomat elaludni, úgy, mint régen – mióta gyerekekkel dolgozik, korán fekszik és korán kel –, ha kicsit pixelesen is.

Kifelé jövünk már a télből, nem is bánom, talán sosem vártam még ennyire a tavaszt, de megszerettem ezt a hosszúra nyúlt karácsonyi vakációt is, ami az elmaradt utazások és találkozások árát jobb híján időre váltva próbálja visszaadni nekünk. Ma még elképzelhetetlennek tűnik, de valami azt súgja, hogy hiányozni fog: nem a bezártság, hanem az idő, amiből – most, hogy kipróbáltuk a szokatlanul sokat – a kevés szinte megszokhatatlan lesz.